

4. Костицький В. В. Розподіл влади у правовій державі та соціально-нормативне закріплення ідеї свободи і демократії. *Соціологія права*. 2011. № 2. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39589/01-Kostickiy.pdf?sequence=1> (дата звернення: 06.10.2018).

Одержано 12.10.2018

УДК 343.343.6(477)

Ярослав Олександрович КУШНІР,

*ад'юнкт Національної академії Державної прикордонної служби ім. Богдана Хмельницького,
викладач кафедри конституційного адміністративного та міжнародного права
Національної академії Державної прикордонної служби ім. Богдана Хмельницького*

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ В'ЇЗДУ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТА ВИЇЗДУ З НЕЇ В КОНТЕКСТІ СТ. 332-1 КК

Питання особливостей в'їзду та виїзду на територію України має значну історію. Протягом багатовікової історії нашої держави встановлювались правила, яких необхідно було дотримуватись під страхом понесення покарання.

Умовно інститут кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на територію України та виїзду з неї науковці поділять на наступні періоди:

1) період становлення кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на територію України та виїзду з неї й ототожнення досліджуваного протиправного діяння з перетинаннями державних кордонів (IX ст. – перша половина XVII ст.);

2) період нормативного закріплення кримінальної відповідальності за перетинання державних кордонів (друга половина XVII ст. – 1921 р.);

3) радянський період розвитку кримінальної відповідальності за перетинання державних кордонів (1922–2001 рр.);

4) сучасний період розвитку кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на територію України та виїзду з неї (2001 р. і донині) [1].

Однак, на нашу думку, у світлі подій останніх років, існує необхідність виокремити період після окупації окремих територій у країні, у зв'язку зі значною зміною суспільних відносин у сфері, що вивчається.

Так, під час обґрунтування своєї позиції, ми першочергово звернемося до нормативного регулювання. Отже правові відносини щодо в'їзду на тимчасово окуповану територію (далі по тексту – ТОТ) та виїзду з неї сьогодні регулюються значним колом нормативно-правових актів, серед яких: Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України особливого правового режиму на цій території» [2], «Про Державну прикордонну службу України» [4], «Про прикордонний контроль» [3], «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [6], «Про створення вільної економічної зони «Крим» [5], тощо.

Законом України від 15 квітня 2014 року «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [2] були внесені чергові зміни до КК України: ст. 332-1 встановлено кримінальну відповідальність за порушення порядку в'їзду на ТОТ та виїзду з неї.

Диспозиція ч. 1 ст. 332-1 КК звучить наступним чином: «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави». Дана стаття розташована у розділі XIV «Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації».

Відповідно, видовим об'єктом даного злочину будуть суспільні відносини у сфері охорони державних кордонів, безпосереднім основним – суспільні відносини у сфері встановлення та підтримання порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, безпосереднім додатковим обов'язковим – суспільні відносини у сфері охорони національної безпеки.

Вбачається, що це неможна погодитися, що суспільна небезпека порушення порядку в'їзду на ТОТ України та виїзду з неї повинна полягати у заподіянні шкоди (або такої

можливості) суспільним відносинам у сфері охорони державних кордонів України [7]. На наш погляд, тут слід говорити про характер суспільної небезпеки, але він визначається не тільки небезпекою для недоторканності державних кордонів, а всією сукупністю суспільних відносин, які піддаються шкідливому впливу з боку суб'єкта злочину.

Об'єктивна сторона злочину, в свою чергу, характеризується такою сукупністю ознак, як дія у вигляді фактичного порушення порядку в'їзду на ТОТ України та виїзду з неї; місцем вчинення такого діяння (територія, що окупована, або територія, прилегла до такої території – лінія розмежування).

Вказана норма відсилає нас до спеціальних актів, які визначають порядок в'їзду та виїзду на ТОТ України.

Звернемо увагу на статтю 10 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України особливого правового режиму на цій території» [2], яка має назву «Порядок в'їзду осіб на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї», у ній зазначено, що «громадяни України мають право на вільний та безперешкодний в'їзд на ТОТ і виїзд з неї через контрольні пункти в'їзду-виїзду за умови пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України». Також визначено, що «в'їзд іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзд з неї допускаються лише за спеціальним дозволом через контрольні пункти в'їзду-виїзду» [2]. Порядок в'їзду іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї встановлюється Кабінетом Міністрів України. На сьогодні це Постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 367 «Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» [8].

Тобто, згадані вище положення потребують розуміння наступних положень:

- поняття, особливості функціонування режиму в контрольних пунктах в'їзду-виїзду;
- перелік пунктів контролю в'їзду-виїзду;
- вимоги щодо видачі спеціальних дозволів на в'їзд до ТОТ та виїзд з неї;
- підстави для відмови особі у в'їзді до ТОТ та виїзді з неї;
- загальні особливості здійснення прикордонного, митного та інших видів контролю при в'їзді на ТОТ та виїзді з неї.

Все це, знову ж таки, відсилає до спеціальних нормативних актів, які визначають особливості перетину меж території України. Іншими словами, особливості перетину лінії розмежування визначені за аналогією перетину державного кордону України, але при цьому така лінія не має статусу державного кордону. З огляду на це, можна вважати, що криміналізація порушення порядку в'їзду на ТОТ України та виїзду з неї стала новітнім етапом кримінально-правової охорони порядку в'їзду на територію України та виїзду з неї.

Відтак, сучасний стан регламентації порядку в'їзду та ТОТ України виїзду з неї та кримінальна відповідальність за порушення цих положень з метою заподіяння шкоди інтересам держави дає виокремлювати в історії розвитку інституту кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на територію України та виїзду з неї окремого, новітнього, періоду – після тимчасової окупації частини територій України (з 2014 р. до сьогодні).

Список бібліографічних посилань

1. Нікітін А. А. Кримінальна відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. 21 с.
2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР) України*. 2014. № 26. Ст. 892.
3. Про Державну прикордонну службу України : закон України від 03.04.2003 № 661-IV. *ВВР України*. 2003. № 27. Ст. 208.
4. Про прикордонний контроль : закон України від 05.11.2009 № 1710-VI. *ВВР України*. 2010. № 6. Ст. 46.
5. Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України : закон України від 04.10.2018 № 1636-VII. *ВВР України*. 2014. № 43. Ст. 2030.
6. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. *ВВР України*. 2012. № 19–20. Ст. 179.

7. Данилевська Ю. О. Порушення порядку виїзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: питання обґрунтованості криміналізації. URL: https://ukrrudprom.ua/lib/pdf/Kommentar_st332-1_KK.pdf (дата звернення: 27.10.2018).

8. Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї : постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2015 № 367 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2015-%D0%BF#n8> (дата звернення 27.10.2018).

Одержано 31.10.2018

УДК 342.4

Олександр Георгійович КУШНІРЕНКО,

доктор філософії, доцент,

доцент кафедри конституційного права

Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

СУСПІЛЬНИЙ ІДЕАЛ ЯК БАЗОВА ЦІННІСТЬ ЗАСАД КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ

Людство завжди прагнуло до щастя, благополуччя, свободи, ідеалів добра і справедливості. Процес історичної творчості в значній мірі залежить від обсягу прав і свобод людини, які забезпечують характер життєдіяльності, систему зв'язків, взаємодії людей. Культурний прогрес суспільства можливий лише тоді, коли він вносить принципово нове в правовий статус людини. Тому конституційний лад держави повинен бути зорієнтований на забезпечення прав і свобод особистості, її блага. І це розуміли вже на початку конституційного будівництва. Тож, ще в Декларації незалежності США від 4 липня 1776 р. говорилося: «Ми вважаємо очевидними істинами, що всі люди створені рівними і наділені Творцем певними невід'ємними правами, до числа яких відноситься право на життя, свободу і прагнення до щастя». Прагнення до суспільного ідеалу являється потужною силою соціального життя, і ця теза є беззаперечною цінністю.

У конституційних аспектах законодавці багатьох країн прагнуть підкреслити ті суспільно значимі ідеали, які являються домінуючими для даного соціуму. Це, як правило, загальнолюдські ідеали: свобода, братство, рівність, щастя, благополуччя. Вони знаходять своє відображення в преамбулах конституцій, в розділах, які присвячені засадам конституційного ладу, права і свободи людини і громадянина. Закладений в основу конституції суспільний ідеал визначає її філософію, направленість на забезпечення прав і свобод особистості. Так, в преамбулі Конституції України підкреслюється, що Верховна Рада України, приймаючи Конституцію, виходить із необхідності проявлення турботи про забезпечення прав і свобод людини і гідних умов її життя, турботи про укріплення громадської злагоди на землі України, прагнення розвивати і укріплювати демократичну, соціальну, правову державу. В ст.3 Конституції в якості найвищої соціальної цінності визнається людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Виходячи із цінностей світового конституціоналізму і з урахуванням нашого власного досвіду, в Конституції України закріплюється демократичний правовий статус людини і громадянина. Це свідчить про прагнення Українського законодавця ідеалу добра, справедливості, свободи, втілити в конституційні норми.

У цьому відношенні велике значення має ідеал правової справедливості, який забезпечується через закріплення в Конституції України (ст.8) верховенства права, верховенства Конституції і законів України, наявності чітких механізмів захисту конституційного ладу, закріплення на вищому рівні суверенітету українського народ, принципу поділу влади, суспільні ідеали громадянського суспільств, які формуються в Україні і які знайшли своє відображення в основному законі. Їх не можливо відривати від загальносвітового демократичного процесу, від апробованих багатовіковим досвідом ідей конституціоналізму та ідеалів, досить ефективно «працюючих» в багатьох країнах світу з демократичним політичним режимом.